

ภาวะลมรั่วในช่องเยื่อหุ้มปอด (Pneumothorax)

อ.ดร.กวรรณ สุวรรณสาร

ภาวะลมรั่วในช่องเยื่อหุ้มปอดหรือภาวะปอดรั่วเกิดจากการที่มีลมรั่วออกมาจากถุงลมในปอดแล้วเข้าไปในช่องเยื่อหุ้มปอด ลมที่รั่วออกมานี้จะไปกดเนื้อปอดทำให้ปอดแฟบลง มีแรงดันในช่องอกเพิ่ม และลด vital capacity (ความจุปอดที่วัดปริมาตรอากาศหายใจออกเต็มที่หลังจากการหายใจเข้าเต็มที่) ภาวะลมรั่วในช่องเยื่อหุ้มปอด แบ่งออกเป็น 3 ชนิด คือ

1. ภาวะลมรั่วในช่องเยื่อหุ้มปอดแบบธรรมดา (simple pneumothorax) เป็นภาวะลมรั่วในช่องเยื่อหุ้มปอดแบบไม่มีรูติดต่อกับอากาศภายนอก สาเหตุเกิดจากการกระแทกบริเวณทรวงอกหรือการฉีกขาดของเนื้อปอดแล้วมีลมรั่วจากทางเดินหายใจเข้าสู่เยื่อหุ้มปอด
2. ภาวะลมรั่วในช่องเยื่อหุ้มปอดแบบติดต่อกับภายนอก (open pneumothorax) เป็นภาวะลมรั่วในช่องเยื่อหุ้มปอดจากอากาศภายนอก เนื่องจากมีบาดแผลทะลุทำให้มีรูติดต่อกับภายนอก ส่งผลให้ความดันลบภายในช่องเยื่อหุ้มปอดเสียไป โดยในขณะที่หายใจเข้าอากาศภายนอกจะดูดเข้าไปในช่องเยื่อหุ้มปอด แต่ในขณะที่หายใจออกจะมีอากาศเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ถูกดันออกมาจากช่องเยื่อหุ้มปอด ทำให้อากาศในช่องเยื่อหุ้มปอดมีมากขึ้น เกิดภาวะความดันบวกในด้านที่มีพยาธิสภาพ ส่งผลให้ปอดหดตัวไปที่ขั้วปอด เกิดปอดแฟบและการระบายอากาศลดลง ถือว่าเป็นภาวะที่รุนแรง
3. ภาวะลมอัดดันในช่องเยื่อหุ้มปอด (tension pneumothorax) เป็นภาวะลมรั่วในช่องเยื่อหุ้มปอดที่ค่อนข้างรุนแรง เกิดจากการบาดเจ็บที่มีบาดแผลจากภายนอก ในลักษณะที่ผ่านเข้าไปในทรวงอกได้ทางเดียว (one way valve) สาเหตุอื่น ได้แก่ การใช้เครื่องช่วยหายใจร่วมกับ positive end expiratory pressure (PEEP; การกำหนดให้มีแรงดันบวกในตอนหายใจออก ทำให้มีลมค้างอยู่บางส่วนในปอด) การใส่ chest tube การใส่ central venous catheter และ alveoli bleb แตก ผลที่ตามมา คือ เวลาหายใจเข้า อากาศสามารถผ่านเข้าไปได้ แต่เวลาหายใจออกซี่โครงยุบตัวปิดบาดแผลไว้ ลมจึงถูกขังอยู่ในช่องเยื่อหุ้มปอดจนสูญเสียความดันลบ ส่งผลให้ปอดหดตัวเข้าขั้วปอด ทำให้เกิดปอดแฟบ หลอดเลือดถูกกด การไหลเวียนเลือดดำกลับสู่หัวใจลดลง ปริมาณเลือดที่สูบฉีดออกจากหัวใจไปเลี้ยงร่างกายในเวลาหนึ่งนาที (cardiac output) ลดลง นอกจากนั้นยังส่งผลให้เกิดการดันผนังกันทรวงอกไปทางตรงข้าม (mediastinal shift)

หากจำแนกชนิดของภาวะลมรั่วในช่องเยื่อหุ้มปอดตามสาเหตุการเกิดจะแบ่งได้ดังนี้

1. Spontaneous pneumothorax คือการเกิดภาวะลมรั่วในช่องเยื่อหุ้มปอดที่เกิดขึ้นเองโดยไม่มี การกระทบกระเทือนจากภายนอกต่อทรวงอก แบ่งออกได้เป็น 1) Primary spontaneous pneumothorax (PSP) คือการเกิดภาวะลมรั่วในช่องเยื่อหุ้มปอดเกิดขึ้นเองในผู้ป่วยที่แข็งแรงดีมาก่อนและไม่เคยป่วยด้วยโรคทางปอด

2) Secondary spontaneous pneumothorax (SSP) คือการเกิดภาวะลมรั่วในช่องเยื่อหุ้มปอด ที่เกิดขึ้นในผู้ที่ป่วยด้วยโรคปอดมาก่อน เช่น โรคหลอดลมอุดกั้นเรื้อรัง (chronic obstructive pulmonary disease: COPD) วัณโรคปอด (pulmonary tuberculosis: TB) เป็นต้น

2. Traumatic pneumothorax คือ การเกิดภาวะลมรั่วในช่องเยื่อหุ้มปอดที่มีสาเหตุมาจากการกระทบกระเทือนจากภายนอกหรือมีลมซึมผ่านจากนอกทรวงอก บางครั้งเกิดจากการทำหัตถการโดยแพทย์ (iatrogenic pneumothorax) ทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ เช่น ภายหลังการเจาะน้ำเยื่อหุ้มปอด การใส่ central venous catheter เป็นต้น

สาเหตุ

1. การบาดเจ็บที่ทรวงอก อาจเกิดจากการบาดเจ็บทรวงอกแบบชอกช้ำ (blunt chest trauma) หรือการบาดเจ็บทรวงอกชนิดที่มีการบาดแผลทะลุทะลวงทรวงอก (penetrating chest trauma) ซึ่งอาจมีเลือดในช่องเยื่อหุ้มปอด (hemothorax) ร่วมด้วย

2. โรคปอด เช่น COPD ปอดอักเสบ (pneumonia) มะเร็งปอด (lung cancer) เป็นต้น โรคเหล่านี้ทำให้เนื้อเยื่อปอดเสียหายและมีแนวโน้มที่จะยุบตัวลง (collapse) ทำให้ถุงลมแตก

3. air blisters แตก air blisters ขนาดเล็ก (blebs) สามารถเกิดขึ้นที่ด้านบนของปอดได้ ถ้า blebs แตก จะทำให้อากาศรั่วเข้าไปในช่องเยื่อหุ้มปอดได้

4. จากการใช้เครื่องช่วยหายใจ ที่ความดันอากาศของเครื่องไม่สมดุลกับแรงดันอากาศในปอด

ปัจจัยเสี่ยง

เพศชายเป็นมากกว่าเพศหญิง มีประวัติเป็นโรคปอด ใช้เครื่องช่วยหายใจ สูบบุหรี่ พันธุกรรม มีประวัติเคยมีลมรั่วในช่องเยื่อหุ้มปอด สำหรับภาวะลมรั่วในช่องเยื่อหุ้มปอด ที่มีสาเหตุจาก air blisters แตก พบได้ในผู้ที่อายุ 20-40 ปี ที่สูงและอ้วนมาก นักบิน นักประดาน้ำ

พยาธิสรีรวิทยา

ในภาวะปกติ pleural pressure จะเป็นลบ ในขณะที่ alveolar pressure จะสูงกว่า pleural pressure เสมอ เมื่อมีการรั่วในช่องเยื่อปอด ลมจะไหลผ่านเข้า pleural space จนกว่าจะไม่มี ความแตกต่างของ alveolar pressure และ pleural pressure หรือรอยรั่วนั้นปิดลงแล้ว เนื่องจากทรวงอกถูกหุ้มด้วยกระดูกซึ่งมีการขยายตัวได้จำกัด ทำให้แรงดันที่เป็นบวก ในภาวะลมรั่วในช่องเยื่อหุ้มปอดนี้ เกิดการกดเนื้อปอด ทำให้เนื้อปอดขยายตัวได้จำกัด ผลที่เกิดขึ้นจากการเกิดภาวะลมรั่วในช่องเยื่อหุ้มปอดนี้ ได้แก่ 1) มีการกระตุ้นให้มีการเพิ่มการหายใจ 2) หลอดลมขนาดเล็กจะถูกกดทำให้ไม่มีอากาศไหลผ่าน 3) กรณี tension pneumothorax จะมีทำให้ cardiac output ลดลง 4) กล้ามเนื้อหายใจทำงานมากขึ้นเพื่อชดเชยกับปริมาตรปอดที่ลดลง จนอาจทำให้เกิดความล้าของกล้ามเนื้อ (muscle fatigue) 5) หัวใจทำงานเพิ่มขึ้นจาก

ภาวะ hypoxia ในขณะที่ cardiac output ลดลง ปริมาณออกซิเจนที่ไปเลี้ยงหัวใจลดลง ร่างกายจึงต้องมีการปรับตัวโดยให้ชีพจรเพิ่มมากขึ้น

อาการและอาการแสดง

ความรุนแรงของอาการจะขึ้นอยู่กับปริมาณของลมที่รั่ว บางรายมีอาการน้อยมากจนผู้ป่วยไม่ได้สังเกต แต่หากเป็นมากขึ้นจะมีอาการหอบเหนื่อย รู้สึกหายใจไม่อิ่ม หายใจลำบาก แน่นหน้าอก ทรวงอกสองข้างไม่เท่ากัน หลอดเลือดดำที่คอโป่งพอง มีอาการเจ็บแปลบบริเวณหน้าอกข้างที่มีความผิดปกติ หากมีลมรั่วมากก็จะมีอาการหอบเหนื่อยมาก มีภาวะพร่องออกซิเจนในเลือด ริมฝีปากมีสีเขียวคล้ำ ความดันโลหิตต่ำ วิงเวียนศีรษะ ชีพจรเต้นเร็ว เหงื่อออกมากผิดปกติ เกิดภาวะช็อก และทำให้เสียชีวิตได้

การวินิจฉัย

ประวัติ การตรวจร่างกาย: ฟังเสียงปอดพบเสียงหายใจค่อย (decrease breath sound) เคาะปอดด้านที่มีพยาธิสภาพได้เสียงโป่ง (hyperresonance) มีการเบี่ยงเบนของหลอดลม คลำได้ฟองอากาศใต้ผิวหนัง (subcutaneous emphysema), O₂Sat, ABG (respiratory acidosis), chest X-ray, CT scan, ultrasound

การรักษา

เป้าหมายในการรักษา คือ การกำจัดลมออกจากเยื่อหุ้มปอดเพื่อช่วยให้ปอดสามารถขยายตัวได้เต็มที่ ลดความดันที่ปอด และป้องกันการกลับเป็นซ้ำ การรักษา ได้แก่ ฝึกล้มอาการ best rest, high-Fowler's position แนะนำการพลิกตัว ไออย่างมีประสิทธิภาพ การหายใจแบบ deep breathing exercise, ฝึกระวังสัญญาณชีพ การให้ออกซิเจนขนาดสูง (oxygen high flow 10 L/min) การทำหัตถการ เช่น การใช้เข็มขนาด 16-18 gauge เจาะเพื่อระบายลมออก การใส่ท่อเข้าไปในช่องปอด (tube thoracostomy), การปิดรูรั่วด้วย fibrin glue หรือ autologous blood patch (ใช้เลือดผู้ป่วยใส่ในท่อระบายทรวงอก เพื่อให้ fibrinous patch ปิดรูรั่วที่ปอด) การเชื่อมเยื่อหุ้มปอดและเยื่อหุ้มช่องอกให้ติดกัน (pleurodesis) ผ่าตัดเยื่อหุ้มปอดบางส่วนออก (pleurectomy) เป็นต้น

ภาวะแทรกซ้อน

ภาวะแทรกซ้อนที่อาจเกิดขึ้นได้จะแตกต่างกันไป เช่น การติดเชื้อ ภาวะช็อก เป็นต้น ขึ้นอยู่กับขนาดและความรุนแรงของลมรั่วในช่องเยื่อหุ้มปอด รวมถึงสาเหตุและการรักษา

บรรณานุกรม

เดกิง พิทักษ์ธีระบัณฑิต. (ม.ป.ป.). *Collective review: management of primary spontaneous pneumothorax*. shorturl.at/elFPU

วิบูลย์ บุญสร้างสุข. (ม.ป.ป.). *Pneumothorax*. <https://www.rama.mahidol.ac.th/med/sites/default/files/public/pdf/medicinebook1/Pneumothorax.pdf>

เอกสารประกอบการสอนนี้ จัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา เท่านั้น

สหัส บิลอะหลี. (2560). ผลของโปรแกรมการจัดการความปวดโดยใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ต่อผลลัพธ์การจัดการความปวดในผู้ป่วยบาดเจ็บทรวงอก. [วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทที่ไม่มีการตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. <http://kb.psu.ac.th:8080/psukb/bitstream/2016/12195/1/420456.pdf>

Winkelman, C. (2013). medical-surgical nursing: patient-centered collaborative care (7th ed.). Elsevier.